

طرق فوق العاده اعتراض بر

احکام کیفری

(در دادگاههای کیفری ۱ و ۲، انقلاب، نظامی و ویژه روحانیت)

دکتر بابک پورنهرهانی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه

سرشناسه	: پورقهرمانی کلتیه، بابک، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: طرق فوق العاده اعتراض بر احکام کیفری (در دادگاههای کیفری او ۲)، انقلاب، نظامی و ویژه روحانیت// بابک پورقهرمانی.
وضعیت ویراست	: ویراست ۴.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۵ ص.
شابک	: 978-600-114-623-7
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۶۷] - ۱۷۵: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: تجدیدنظر قضایی Judicial review
موضوع	: حقوق جزا -- ایران -- دعاوی Crime law -- Iran -- Cases
موضوع	: حقوق جزا -- ایران Criminal law -- Iran
رده‌بندی ننگر	: ۱۳۹۵ ط ۴۹۷/۲۷۹۰ KMH
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۷/۵۵۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۱ ۷۵

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی و مجموعه قوانین

تهران، خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبافی‌نژاد، رسید به خیابان دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - واحد ۳
تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۲، تلفن: ۶۶۷۵۵۹۱۰ - ۶۶۹۵۰۷۵

فروشگاه شماره ۳: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید براتی، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد،
طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: WWW.Khorsandypub.com

طرق فوق العاده اعتراض بر احکام کیفری

بابک پورقهرمانی

چاپ اول: ۱۳۹۵ تیراژ: ۵۰۰ جلد قیمت: ۱۴۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978- 600 -114-623-7

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۶۲۳-۷

پیشگفتار.....	۱۵
فصل اول - کلیات.....	۱۹
مبحث اول: تعاریف و مفاهیم.....	۲۱
گفتار اول: اعتراض (تجدید نظر).....	۲۱
الف: مفهوم لغوی.....	۲۱
ب: مفهوم اصطلاحی.....	۲۲
گفتار دوم: رأی.....	۲۲
گفتار سوم: رأی قضی.....	۲۴
گفتار چهارم: اعتبار امر مختوم.....	۲۵
گفتار پنجم: قواع دادرسی.....	۲۵
مبحث دوم: مبانی، ضرورت، محاسن و مایب دید نظر.....	۲۶
گفتار اول: مبانی تجدید نظر.....	۲۶
الف: مبانی اجتماعی تجدید نظر.....	۲۶
۱. تحولات اجتماعی.....	۲۶
۲. حفظ حقوق و آزادیهای فردی.....	۲۷
ب: مبانی حقوقی تجدید نظر.....	۲۷
ج: مبانی فقهی تجدید نظر.....	۲۸
۱. پی بردن حاکم به فساد حکم خود.....	۳۰
۲. پی بردن حاکم به خطای حاکم دیگر.....	۳۱
۳. عدم صلاحیت حاکم.....	۳۲
۱-۳. عدم صلاحیت ذاتی.....	۳۲
۲-۳. عدم صلاحیت محلی.....	۳۲
۳-۳. عدم صلاحیت قاضی.....	۳۲
گفتار دوم: ضرورت تجدید نظر.....	۳۵
گفتار سوم: محاسن و مایب تجدید نظر.....	۳۵

۳۵	الف: محاسن تجدیدنظر
۳۶	ب: معایب تجدیدنظر
۳۸	مبحث سوم: طرق فوق العاده اعتراض بر احکام
۳۸	گفتار اول: طرق فوق العاده اعتراض قبل از انقلاب
۳۸	الف: فرجام خواهی
۳۸	۱. مفهوم فرجام خواهی
۳۹	۲. موارد استدعای تمیز (فرجام)
۴۰	۳. احکام قابل فرجام
۴۱	۴. احکام غیر فرجام
۴۱	۱. فرجام حقوق عمومی
۴۲	۲. فرجام به نفع ازل
۴۲	۱.۲.۴. فرجام خواهی دادستان کل کشور
۴۳	۲.۲.۴. فرجام خواهی وزیر راه گستری
۴۳	۵. آثار فرجام خواهی
۴۵	۶. رد و قبول تقاضای فرجام
۴۶	۷. فرجام (تمیز) ثانوی
۴۷	ب: اعاده دادرسی
۴۷	گفتار دوم: طرق فوق العاده اعتراض، بعد از انقلاب
۵۱	فصل دوم - اعتراض دادستان کل کشور
۵۴	مبحث اول: سابقه تقنینی
۵۷	مبحث دوم: شرایط اعمال تجدیدنظر از طریق دادستان کل کشور
۶۳	فصل سوم - اعاده دادرسی کیفری
۶۶	مبحث اول: مفهوم اعاده دادرسی
۶۶	گفتار اول: مفهوم لغوی
۶۷	گفتار دوم: مفهوم اصطلاحی
۶۸	مبحث دوم: سابقه تقنینی اعاده دادرسی
۷۲	مبحث سوم: مقایسه اعاده دادرسی مدنی و کیفری
۷۲	گفتار اول: جهات اشتراک

- گفتار دوم: جهات افتراق ۷۲
- مبحث چهارم: مقایسه اعاده دادرسی کیفری با اقسام مشابه ۷۳
- گفتار اول: مقایسه تجدید نظر با اعاده دادرسی ۷۳
- گفتار دوم: مقایسه اعاده دادرسی با فرجام ۷۴
- مبحث پنجم: موضوع اعاده دادرسی کیفری ۷۵
- مبحث ششم: ویژگیهای اعاده دادرسی ۷۹
- گفتار اول: اعاده دادرسی استثنائی بر قاعده اعتبار امر مختوم و فراغ دادرسی است ۸۰
- گفتار دوم: اعاده دادرسی مهلت ندارد ۸۰
- گفتار سوم: اعاده دادرسی قبل و بعد از اجرای حکم پذیرفته می شود ۸۱
- الف. زمانی که حکم اجرا نشده باشد ۸۱
- ب. زمانی که حکم در حال اجرا باشد ۸۲
- ج. زمانی که حکم اجرا شده باشد ۸۳
۱. بازگرداندن ثبوت و آبروی از دست رفته ۸۴
۲. جلوگیری از تبعات و آثار حکم ۸۴
- گفتار چهارم: اعاده دادرسی منجر به محکومیت برائت و یا تقلیل مجازات می شود ۸۴
- مبحث هفتم: موارد و جهات اعاده دادرسی کیفری ۸۵
- گفتار اول: ثبوت زنده بودن مقتول ۸۶
- گفتار دوم: محکومیت متعدد یا وجود مرتکب واحد ۸۷
- گفتار سوم: تعارض و تضاد احکام کیفری ۸۸
- گفتار چهارم: صدور احکام قطعی متفاوت برای یک عمل واحد ۹۱
- گفتار پنجم: ثبوت جعلیت اسناد و کذب شهادت شهود ۹۲
- الف. جعلی بودن اسناد ۹۲
- ب. خلاف واقع بودن شهادت گواهان ۹۴
۱. کذب شهادت گواهان ۹۴
۲. فقدان شرایط قانونی گواهان ۹۵
- گفتار ششم: حدوث واقعه یا ابراز ادله جدید دل بر بی گناهی یا عدم تفصیر محکوم علیه ۹۶
- الف. حدوث واقعه جدید ۹۶
- ب. ابراز ادله جدید ۹۷
- گفتار هفتم: جرم نبودن عمل ارتكابی یا حکم به مجازات غیر قانونی ۹۹
- الف. جرم نبودن عمل ارتكابی ۹۹

۹۹	ب. حکم به مجازات غیرقانونی
۱۰۱	گفتار هشتم: بطلان سوگندها در قسامه
۱۰۲	مبحث هشتم: عدم اعمال اعاده دادرسی در جرائم غیرقابل گذشت
۱۰۳	مبحث نهم: متقاضیان اعاده دادرسی
۱۰۴	گفتار اول: محکوم علیه
۱۰۵	گفتار دوم: جانشینان محکوم علیه
۱۰۶	الف. در فرض حیات محکوم علیه
۱۰۶	ب. در فرض فوت یا غیبت محکوم علیه
۱۰۹	گفتار سوم: دادستان کل کشور
۱۱۰	گفتار چهارم: دادستان محری حکم
۱۱۲	مبحث دهم: آیین و آثار اعاده دادرسی
۱۱۲	گفتار اول: آیین اعاده دادرسی
۱۱۲	الف. ترتیب درخواست
۱۱۵	ب. ترتیب رسیدگی
۱۱۸	گفتار دوم: آثار اعاده دادرسی
۱۱۸	الف. آثار درخواست اعاده دادرسی
۱۱۸	۱. اثر تعلیقی
۱۲۰	۲. اثر انتقالی
۱۲۰	۱.۲. اثر انتقالی حق اعاده دادرسی
۱۲۱	۲.۲. اثر انتقالی رسیدگی به اعاده دادرسی
۱۲۴	ب. آثار حکم اعاده دادرسی
۱۲۵	۱. آثار حکم اعاده دادرسی در مورد اعلام براءت
۱۲۶	۲. آثار حکم اعاده دادرسی در مورد تقصیر محکوم علیه
۱۲۷	مبحث یازدهم: قطعی یا غیر قطعی بودن حکم اعاده دادرسی
۱۲۸	مبحث دوازدهم: جبران خسارت مادی و معنوی
۱۳۱	فصل چهارم- اعاده دادرسی رئیس قوه قضائیه
۱۳۳	مبحث اول: تاریخچه
۱۳۷	مبحث دوم: مبنای حق اعتراض رئیس قوه قضائیه
۱۳۸	مبحث سوم: بررسی قلمرو اعاده دادرسی رئیس قوه قضائیه

۱۳۸	گفتار اول: بحث حکم و قرار (شمول نسبت به قرار).....
۱۴۱	گفتار دوم: نحوه اطلاع رئیس قوه قضائیه از آرای خلاف شرع بین.....
۱۴۳	گفتار سوم: خلاف شرع بین.....
۱۴۶	گفتار چهارم: اثر تشخیص رئیس قوه قضائیه (اخبار یا انشای حکم).....
۱۴۷	مبحث چهارم: ارجاع به شعب خاص.....
۱۴۷	گفتار اول: مفهوم ارجاع.....
۱۴۸	گفتار دوم: مقصود از شعب خاص.....
۱۵۰	مبحث پنجم: نحوه اعمال اعتراض رئیس قوه قضائیه در شعب خاص.....
۱۵۰	مبحث ششم: بار اعلام خلاف شرع بین رأی.....
۱۵۱	مبحث هفتم: سبکات و فرایند رسیدگی به آراء خلاف شرع بین.....
۱۵۲	گفتار اول: سبکات.....
۱۵۲	گفتار دوم: فرایند رسیدگی به آراء خلاف شرع بین.....
۱۵۳	مبحث هشتم: مهلت و دفاع اعلام آراء خلاف شرع بین.....
۱۵۴	مبحث نهم: متقاضیان اعتراض میسر بر خلاف شرع بین رأی.....
۱۵۹	مبحث دهم: مقایسه اعاده دادرسی کیفری عام، اعتراض رئیس قوه قضائیه (اعاده دادرسی خاص).....
۱۶۱	فصل پنجم - اعتراض فوق العاده از احکام دادگاه ویژه روحانیت.....
۱۶۳	مبحث اول: طرق فوق العاده اعتراض از احکام دادگاه ویژه روحانیت.....
۱۶۳	گفتار اول: اعتراض دادستان کل ویژه روحانیت.....
۱۶۴	گفتار دوم: اعتراض دادستان مجری حکم.....
۱۶۴	گفتار سوم: اعاده دادرسی.....
۱۶۶	مبحث دوم: مرجع اعتراض از احکام دادگاه ویژه روحانیت.....
۱۶۷	منابع و مأخذ.....

پیشگفتار

«قضات به فراغت حال و آسودگی خیال در حین قضاء، قائل در جوانب موضوع، حلم در رسیدگی، دقت در حکم، استناد به مواد قانون و اصول حقوقی، تکیه بر دلایل، بیطرفی و برابرنگری طرفین و آدای از این دست سفارش شده‌اند. فصل خصومت و حکم در میان ناس که مطلب پیغمبران است، البته خلق کسیم و رحم و نصفت و ادب و بزرگ منشی و دلسوزی دقت در کار می‌طلبند، قضات هر یک به فراغت حال و مقام علمی و اخلاقی خود بدین سفارشات عمل می‌کنند و خدای را در همه حال ناظر اعمال می‌بینند.

با همه دقتها و وسواسهایی که قضات مراعات می‌نمایند؛ گاه اشتباهات و خطاهایی در تطبیق موضوعات با احکام و فهم مستندات و استنباط دلایل و نظایر اینها رخ می‌دهد که در هر کار بشر این امر طبیعی است. از سوی دیگر قضاء، میدان تجرب آراء حقوقی و صحنه تفسیر قوانین و تشخیص ناسخ و منسوخ در احکام قانونی است و قاضی در تفسیری که در مقام حکم از قوانین می‌کند، در چهارچوب اصول آزاد است. این آزادی لازمه اختیارات قاضی و استقلال اوست. اما همین آزادی باب اشتباه در تفسیر و استنباط را نیز می‌گشاید که این نیز بنا به طاعت و امری پیش آمدنی است.^۱ قانونگذار در مقام چاره جوئی نسبت به اشتباهات قضائی و احکام مخالف اصول یا قوانین یا ادله یا مستندات، طرقي را برای یک سری از اشخاص قائل شده است که حتی بعد از قاضی شدن حکم می‌تواند نسبت به آن اعتراض نموده، درخواست نقض آن را کند. یعنی در واقع مرحله رسیدگی بدوی و تجدید نظر عادی به اتمام رسیده و رأی اعتبار امر مختوم پیدا کرده است و دیگر نمی‌توان آن را نقض کرد. ولی راههایی وجود دارد که می‌توان احکام قطعی یافته را هم نقض کرد و از اعتبار انداخت. به این راههای اعتراض که بعد از قطعیت حکم اعمال می‌شود، «طرق فوق العاده اعتراض» گفته می‌شود.

طرق فوق العاده اعتراض بر احکام کیفری، راههای فوق العاده و استثنایی هستند که بعد از قطعی شدن حکم می‌توان دوباره رسیدگی و نقض کرد. به عبارت دیگر آرانی که تمام مراحل بدوی و تجدید نظر خود را پشت سر بگذارند دیگر حکم قطعی و لازم الاجرا می‌شود و قاعده فراغ دادرسی و اعتبار امر مخوم مانع از آنست که رأی صادره دوباره مورد رسیدگی و بازبینی قرار گیرد. ولی باز هم بر این قواعد حاکم بر احکام دادگاهها استثنائاتی به حکم قانون وارد شده است که می‌توان تحت شرایطی آن آراء را از قطعیت انداخت و دوباره تجدید رسیدگی کرد.

تجدید رسیدگی با توجه به اینکه مخالف اصل است باید موارد و جهات آن منصوص و تحت شرایط خاصی انجام گیرد و به نحوی باشد که رأی را مخومه کند. چرا که این امر استثنا بر اصل و قاعده است و در غیر این صورت منجر به اطاله دادرسی دعاوی خواهد شد. در حالیکه هدف بر این است که عموم و جرمه اردتر به حق خویش برسند و نظم مختل شده را در جهت ماقبل اتفاق برگردانند. به هر حال در صورت این اهداف نوشته حاضر از سه فصل تشکیل یافته است ...

فصل اول؛ به بخش کلیات پردازد که این بخش هم مباحثی را به خود اختصاص داده است. از جمله، مفاهیم، اصطلاحات، مبانی تجدید نظر، طرق عادی و طرق فوق العاده و ...

فصل دوم، تحت عنوان «اعتراض دادستان و کشور» می‌باشد. که با توجه به اینکه در سال ۱۳۹۲ در طرق فوق العاده تغییراتی صورت گرفته است و موضوع ماده ۲۹۳ ق.ا.د.ک می‌باشد. نگارنده بر آن شد؛ فصلی تحت عنوان مذکور ایجاد شود.

فصل سوم؛ به «اعاده دادرسی کیفری» اختصاص یافته است و با توجه به این نکته، که قانون فعلی اعاده دادرسی را تأیید و تجویز کرده است. بیشترین مباحث این کتاب را تشکیل می‌دهد. از جمله مفهوم، سیر تاریخی، خصائص و شرایط، جهات و موارد، نحوه رسیدگی، متقاضیان و آثار اعاده دادرسی و ...

فصل چهارم؛ هم به «اعاده دادرسی رئیس قوه قضائیه» می‌پردازد که به عنوان یک طریق نهایی تجدید نظر از احکام قطعی می‌باشد و در سال ۱۳۹۲ تغییرات و اصلاحاتی در آن به عمل آمده است. و فصل پنجم؛ هم به «اعتراض فوق العاده از احکام دادگاه ویژه روحانیت» پرداخته است. که مقررات مستقل و خاصی نسبت به مقررات عام دارد.

هدف از نگارش این کتاب؛ تحقیق جامعی در مورد طرق فوق العاده اعتراض بر احکام در دادگاههای کیفری می‌باشد و با توجه به اینکه در قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ طرق فوق العاده

تجدید نظر دچار تغییر و تحولاتی شده است و از طرفی با توجه به جدید التصویب بودن قانون مذکور تحقیقی در این مورد انجام نشده بود، ضروری به نظر می‌رسید که تحقیقی در این مورد انجام شود و با توجه به اینکه در کتب آیین دادرسی کیفری؛ هیچ بحثی در این مورد نشده و یا کمتر به آن پرداخته شده است و اهمیت این بحث کمتر از مباحث جاری آیین دادرسی کیفری نیست و حتی بیشتر است، چه بسا محکوم علیه به خاطر عدم آگاهی از طرق مذکور، نتواند به حق خویش برسد و چه بسا بی جهت مجازات و یا حتی را از دست بدهد. که در این صورت نمی‌توان عدالت را اجرا شده فرض کرد.

نظر به اینکه اولین بار است کتابی تحت این عنوان به چاپ می‌رسد، چاپ اول آن، از سال ۱۳۸۸ به زیور طبع آراسته شده است و در حال حاضر چاپ ششم (چاپ اول - با ویرایش و بازنگری کلی و بازبینی مجدد) این کتاب اتفاق می‌افتد. ولی در هر زمانی مقررات آیین دادرسی کیفری دستخوش تغییرات و تحولات شده است و سبب شده است، که در هر چاپ آن اینجانب مقررات جدید را نیز مدنظر قرار دهم. خصوصاً با تصویب قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ و اصلاحات آن در سال ۱۳۹۴، مقررات «حقوق العاده اعتراض بر احکام کیفری» دچار تغییرات اساسی شد. و لذا نگارنده بر آن شد که مجدداً آن نویسی مجدد این کتاب را انجام دهم. هر چند چاپ جدید این کتاب با همان عنوان سابق است ولی واقعیت این است که اینجانب با توجه به تغییرات قانونی، کتاب مستقلی را به رشته تحریر در آوردم. و برای خود بنده هم مشخص نیست که تغییرات مجدد قانون تا چاپ این کتاب فرصت خواهد داد یا نه؟ در نهایت از فرهیختگان و حقوقدانان محترم که نقص یا نارسایی در این اثر ملاحظه می‌نمایند تقاضا می‌شود که نظرات اصلاحی خود را از طریق ایمیل (b.pourghahramani@yahoo.com) ارسال نمایند. تا در چاپ بعدی مورد توجه قرار گیرد و در پایان از مدیر محترم انتشارات خرسندی که پیگیری‌های مکرر، بازبینی و چاپ مجدد این کتاب را علیرغم تغییرات اساسی فراهم نمودند.